

Kádár János és Nyikita Sz. Hruscsov az ENSZ Közgyűlésének XV. ülészakán 1960-ban

Mellékletek

Jelige: Hruscsov cipője

Tartalom

1. Fényképek	2
2. Karikatúrák.....	10
3. szöveges mellékletek.....	15
I. Melléklet. A Kínai Népköztársaság ENSZ-beli tagságával kapcsolatos, az ENSZ Közgyűléseken tartott szavazások eredményei 1951-60 között.....	15
II. Melléklet. A washingtoni magyar nagykövetség protokolláris eseményei 1960 augusztusa és decembere között	16
III. Melléklet. Részlet a Szergej Hruscsovval készült interjúból	17
IV. Melléklet. Részlet a Tamás Tamás, 1956-os magyar menekülttel készült interjúból....	21
V. Melléklet. Részlet a Turuckai Imrével készített interjúból.	22
VI. Melléklet: Részlet a Hollai Imrével készült interjúból.	23

1. Fényképek

I. fénykép. A delegáció indulása Budapestről

Kép forrása: <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/mti-kepgyujtemeny/magyar-delegaciok-vendegek-kulfoldon-1956-es-1968-kozott/magyar-ensz-kuldottseg-indul-new-yorkba> (Letöltés ideje: 2014. 10. 10.)

II. fénykép. Hruscsov játszik a *Baltika* fedélzetén

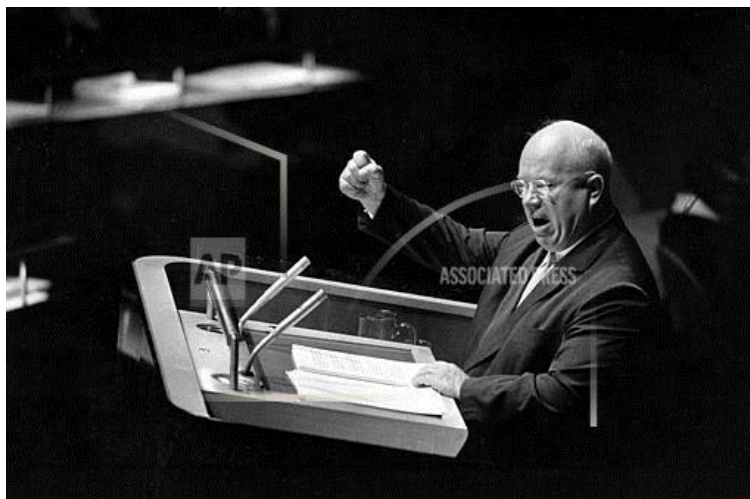
(Forrás: http://www.brown.edu/Facilities/University_Library/exhibits/khrushchev/k1.html)

(Letöltés ideje: 2014. 01. 13.))

III. fénykép. Megérkezik a *Baltika* New Yorkba és tüntetők üzennek utasainak

(Kép forrása: <http://tinyurl.com/kmwrrrb> (Letöltés ideje: 2014. 01. 14.))

IV. fénykép. Hruscsov beszéd közben

(Forrása: <http://tinyurl.com/p9zrz9s> (Letöltés ideje: 2014. 1. 14.))

V. fénykép. Hruscsov és Gromiko veri az asztalt az ENSZ Közgyűlésének XV. ülészakán

(Forrás: <http://www.upi.com/Archives/Audio/Events-of-1964/New-Moscow-Khrushchev-Fired/> (Letöltés ideje: 2014. 1. 14.))

VI. fénykép. Hruscsov az utolsó, az ENSZ Közgyűlésen töltött napján

(Kép forrása: <http://www.apimages.com/metadata/Index/Watchf-AP-A-NY-USA-APHS349505-Nikita-Khrushchev/b61de2143487411e986d930c44a8d60e/292/0> (Letöltés ideje: 2014. 01. 14.))

VII. fénykép. Kádár János és Nyikita Sz. Hruscsov az ENSZ Közgyűlésén

Kép forrása: <http://www.apimages.com/metadata/Index/Watchf-AP-A-NY-USA-APHS349511-Nikita-Khrushchev-/c1aefcd452db434cb4bce46228ee16c4/1/0> (Letöltés ideje: 2014. 10. 10.)

VIII. fénykép. Hruscsov és Tito találkozik az ENSZ Közgyűlésének termében
(Forrás: <http://www.daghammarskjold.se/biography/> (Letöltés ideje: 2014. 1. 14.))

IX. fénykép. Castro fogadja Hruscsovot a Theresa Hotelben
(Forrás: <http://www.flickr.com/photos/18643384@N08/7243381706/sizes/l/> (Letöltés ideje: 2014. 1. 14.))

IX. Kép. Hruscsov és Castro első találkozása 1960. 09. 20.-án

(Kép forrása: <http://www.jfklancer.com/jfk1bop.html> (Letöltés ideje: 2014. 01. 14.))

X. fénykép. Hruscsov ellen tüntető emigránsok

(Kép forrása: <http://tinyurl.com/kp6na4e> (Letöltés ideje: 2014. 01. 14.))

XI. fénykép. Tüntetés Hruscsov ellen

(Kép forrása:

http://www.anglonauts.com/history/hist_us_20_cold_war/hist_us_20_cold_war.htm

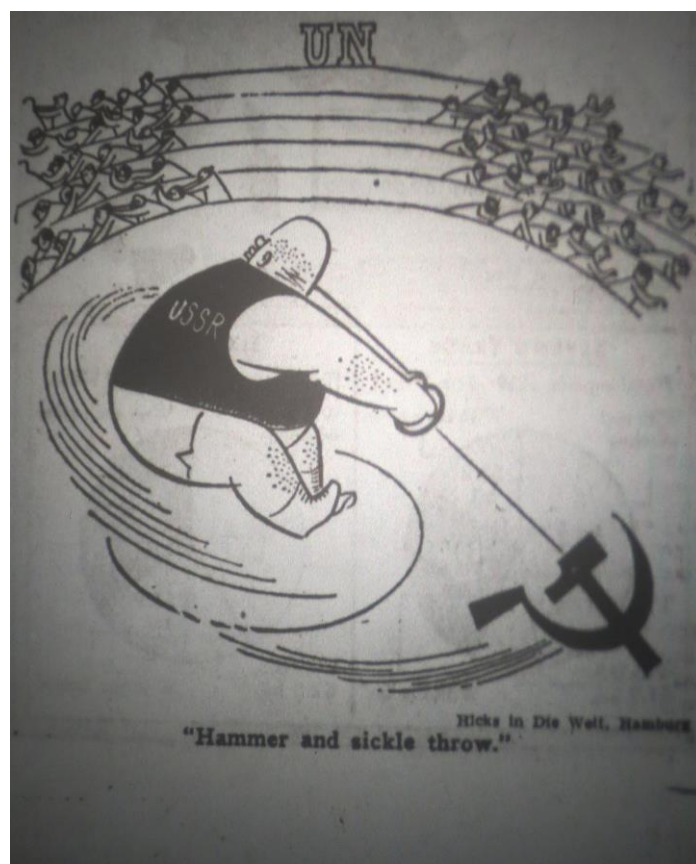
(Letöltés ideje: 2014. 1. 14.))

XII. fénykép. Kádár János beszámolója az 1960. október 15-i nagygyűlésen

Kép forrása: <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/mti-kepgyujtemeny/magyar-delegaciok-vendegek-kulfoldon-1956-es-1968-kozott/kadar-janos-a-magyar-ensz-kuldottseg-vezetoje-nagygyulesen> (Letöltés ideje: 2014. 10. 10.)

2. Karikatúrák

I. karikatúra. „Sarló és kalapács hajítás”

(Kép forrása: *The New York Times*. 1960. 09. 18. E3.

©*The New York Times*

II. karikatúra. A keleti blokk vezetői és Castro a Time karikatúráján

(Forrás: <http://kcmeesha.com/2012/05/22/ussr-american-magazine-covers/> (Letöltés ideje: 2014. 1. 14.))

III. karikatúra. Sport témájú karikatúra az ENSZ Közgyűlésen való részvételről

(Kép forrása: *The New York Times*, 1960. 09. 04. 2B.)

©The New York Times

IV. karikatúra. Afrikai országokkal kapcsolatos karikatúra

(Kép Forrása: *The New York Times*. 1960. 09. 04. E3.)

©The New York Times

V. karikatúra. Karikatúra Hruscsov az amerikai elnökválasztási kampányra gyakorolt hatásáról

(Kép forrása: *The New York Times*. 1960. 09. 11. E13)

©The New York Times

VI. karikatúra

(Kép forrás: *Pravda*. 1960. 09. 16. 5.)

©Pravda

VII. karikatúra.

(Kép forrása: *Pravda*. 1960. 09. 19. 3.)

©Pravda

VIII. karikatúra.

(Kép forrása: *Pravda*. 1960. 09. 22. 3.)

©Pravda

IX. karikatúra. Magyar karikatúra az amerikai előkészületekről

(Kép forrása: *Népszabadság*. 1960. 09. 20. 2.)

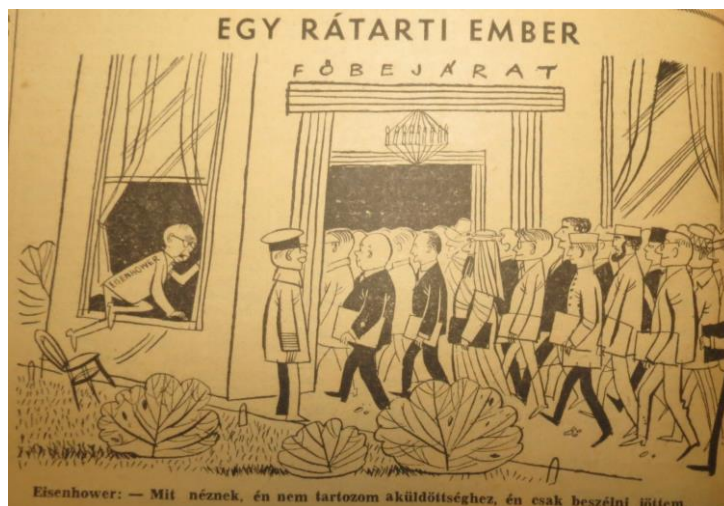
© *Népszabadság*, © Mészáros András

X. karikatúra. Hruscsov az amerikai újságírók gyűrűjében

(Kép forrása: *Népszabadság*. 1960. 09. 23. 5.)

© *Népszabadság*, © Mészáros András

XI. karikatúra. Magyar karikatúra Eisenhower részvételéről

(Az ajtóhoz legközelebbi fekete ruhás alak Hruscsov, mellette hasonló öltözetben Kádár

János)

(Kép forrása: *Népszabadság*. 1960. 09. 17. 4.)

© *Népszabadság*, © Mészáros András

3. szöveges mellékletek

I. Melléklet. A Kínai Népköztársaság ENSZ-beli tagságával kapcsolatos, az ENSZ Közgyűléseken tartott szavazások eredményei 1951-60 között

Évszám	ENSZ tagállamok száma	Támogatta (Százalék)	Nem támogatta (Százalék)	Tartózkodott (Százalék)	Nem szavazott	Javaslattevő
1951	60	18	62	7	Nincs adat	Szovjetunió
1952	60	12	70	18	0	Szovjetunió
1953	60	18	79	4	4	Szovjetunió
1954	60	18	72	10	0	Szovjetunió
1955	60	20	70	10	0	Szovjetunió
1956	79	30	59	10	0	India
1957	82	33	59	7	1	India
1958	81	35	54	11	0	India
1959	82	35	54	10	0	India
1960	98	35	43	22	0	Szovjetunió

Adatok forrása:

BLOOMFIELD, 1966. 673.

TNYT, 1960. 10. 16.

II. Melléklet. A washingtoni magyar nagykövetség protokolláris eseményei 1960 augusztusa és decembere között

1/6-a/1960.

Washington, 1960. okt.

E: Gajda

T: Protokolláris [sic!] események

Külügyminisztérium

Budapest

Augusztus

31. Malayi [sic!] nagykövet fogadása /Komornik/

Szeptember

9. Bulgár nagykövetség fogadása /Komornik/

13. Kulturális attasék ebédje /Lénárt/

15. Török nagykövetség fogadása /Bartha/

16. Cocktail party a román nagykövetségen

21. Ebéd az indonéz harmadtitkárral /Lénárt/

Ghanai nagykövetség fogadása

24. Norvég nagykövetség fogadása

27. Ebéd Zavu román sajtóattaséval [sic!] /Lénárt/

Fogadás a csehszlovák nagykövetségen

28. Japán nagykövetség fogadása

29. Izraeli nagykövetség fogadása

Oktober [sic!]

5. Fogadás a szovjet nagykövetségen

6. Csehszlovák katonai attasé fogadása

10. Látogatás Conger, helyettes protokolfőnöknél [sic!] /Hackler/

12. Dán nagykövetség fogadása

lengyel katonai attasé fogadása /Hackler/

14. Ebéd a washingtoni KLM iroda vezetőjével /Gajda/

[Olvashatatlan aláírás]

/ Zádor Tibor /

Oktober [sic!]

- 14. Libériai nagykövetség fogadása – 39/4
- 16-22. Részvétel az V. Nemzetközi Gyorsfénypéztési Kongresszuson /Lénárt/ - 402
- 18. Ellender szenátor megbízottjának látogatása – 424
 - Látogatás Tatev bulgár tanácsosnál - 39/4
- 19. Zantowsky csehszlovák tanácsos látogatása /Hackler/
 - Konzuli beosztottak ebédje /Komornik-Gajda/
 - Ebéd Zantowsky csehszlovák tanácsossal /Bartha/ - 419
- 20. Ebéd O'Dell újságíróval [sic!] – másutas távirat
 - Ebéd Viray fülöpszigeti diplomatával /Lénárt/ - 405
- 24. Ebéd a Sajtoklubban [sic!] a Délafrikai [sic!] Unio külügyminiszterének tiszteletére – 410
 - Ebéd dr. Henley orvossal /Bartha/ - 422
 - Vacsora Smirnovszky szovjet miniszterrel – 39/4
- 25. Ebéd Huzek csehszlovák nagykövettel – 39/4
 - A román katonai attasé coctail partyja – 39/4
- 26. Ebéd dr. Florez kubai ügyvivővel [sic!] – 378/2
 - Ebéd dr. Mazique orvossal /Bartha-Lénárt/ - 329/2
 - A malayi [sic!] nagykövetség fogadása
- 27. Ebéd D.A. Schmidt újságíróval – 415

- * -

Forrás: MNL XIX-J-1-k 1945-1964. USA. 2.dob. 1960.

III. Melléklet. Részlet a Szergej Hruscsovval készült interjúból

Az interjú 2013. szeptember 4.-én reggel 9 és 11 óra között készült a saját lakása nappalijában, angol nyelven.

A publikálást engedélyező e-mail, címzett neve kihagyásával
„Dear XY,

Congratulations with your paper.

You may publish my interview in Hungarian translation. Later mail me the book for my collection.

Sincerely,

Sergei Khrushchev”

– Mikor volt több tüntető ellene? 1959-ben vagy 1960-ban?

• Természetesen 60-ban, mert 60-ban a U2 lelövése után demonstráció volt az amerikaiaknak, hogy nem hívták meg, de mégis elmegyek hozzátok és helyet kell biztosítaniuk és engedni a látogatásomat. Apám erről azt mondta, hogy reakció volt Eisenhowernek, amiért küldte ezt a gépet, mialatt barátságról minden szinten és ha használták megsértették a légterünket nekünk is jogunk van ehhez a látogatásunkkal. *„Elmegyek és találkozunk, tárgyaljuk meg a dekolonizációt”*. Ebben nagyon szkeptikus volt, hogy ezt hogy teszi meg, ha senki nem jön el. [...] A harmadik világ országai elmentek, európai országok szintén eljött az Egyesült Államokba. Az Egyesült Államok megpróbált ellenséges próbált lenni, ezt nem csak a szervezés demonstrálta, hogy nem engedtek őt [apámat] elhagyni bárkit is, kivéve egy kis részét Manhattannek és ha elhagyta a Szovjet Missziót, akkor is rendőrségi biztosítás volt az ablaka alatt, hogy motorosok jöttek minden fél órában egész éjszakán keresztül.

– A fő oka az Egyesült Nemzetek Közgyűlésére utazásnak az Egyesült Államok Open Skies projektjére válasz vagy dekolonizációban részt vevő országok vezetőivel, például Castroval és afrikai vezetőkkel való jó kapcsolatok kiépítése volt?

• Nem, [csak] Castro. Az Open Skies része volt a második világháborús mentalitásnak, mert az amerikaiaknak ez Pearl Harbortól következett. El akarták kerülni az első csapást, hogy irányíthassanak. A Szovjetunió gondolkodásmódját a németek szovjet területek feletti átrepülései és a szovjeteknél jobb térképek határozták meg. Hogy ezt elkerülje, apám nem engedte az amerikaiaknak a repülések átrepülését, mert akkor megtudnák milyen gyengék vagyunk az első csapás végrehajtására. 64-ben készen állt a megegyezésre, mert akkor erősek voltunk már a megtorlásra, aztán kitalálták milyen erősek vagyunk. De ez a globális folyamatok része volt. Folyt a harc a késő ötvenes és hatvanas években az új országok támogatásáért, akik felszabadították magukat a gyarmati uralomból. Hruscsov tette az első lépést, mondván megvitatja a kérdést az Egyesült Nemzetekben és ismerteti kik vannak ezen országok és a szabadság ellen. Az amerikaiaknak támogatni kellett és minden más fontos lépést, mert vannak klisék az amerikai politikában, de ha a valóságot nézzük, mikor a vietnámi háborúról beszélünk:

ki volt Ho Si Minh Egy kommunista vezető. Igen. Nem, ő egy nacionalista volt, aki fel akarta szabadítani az országot a gyarmati uralomból és elkezdte a harcát a második világháború alatt Franciaország ellen. A negyvenes évek végén jelentkezett az Egyesült Államoknál, a világ legdemokratikusabb országánál, hogy segítse a gyarmati állapot ellen. Az amerikaiak azt válaszolták, hogy a franciák a szövetségeseink és ez az ő gyarmatuk, szóval lenyomták őt. Ahogy Franciaországot támogatta, ellökték a Szovjetunióhoz, aztán Sztálin támogatta. Így vált kommunistává. Mao Ce Tung a másik különleges példa. Ugyanez történt Iránban, mikor 1953-ban Moszadikot választották meg és kommunistának nevezték. A trónra juttatták az amerikaiak és létrehozták a sah rendszert, kipusztították az összes pozíciót és most Közép-keleti forradalomról beszélünk. Ki volt még ott, Nasser. Ő egy neokommista volt, aki letartóztatta az összes kommunistát az országában, de először beszélt a Világbankkal Amerikában, mert szüksége volt hitelre az Asszuáni gát megépítéséhez. És pénzt is akart a Szuezi csatornából, de Amerika nemet mondott, mert ők támogatták a gyarmatokat. Nassernak el kellett mennie Jemennel, Szíriával és Irakkal a Szovjetunióhoz, mert a két superhatalom között az egyik vagy másik oldalon lehetett lenni és az amerikaiak ellökték a Szovjetunióhoz. Ugyanez volt Fidel Castroval. Fidel Castro átvette a hatalmat 1959. január 1.-én és 1959 áprilisában ellátogatott Washingtonba. Ha Washington mondta volna, hogy „*Hello Mr. Castro. Ön egy remek felszabadítója az országának a Battista rezsim ellen. Felemeljük, támogatjuk, megadunk mindent*”, de ehelyett visszatért a Szovjetunióhoz. Vagyis az Amerikai politika sikertelen volt a harmadik világban és a Szovjetunió ezt kihasználta és ez egy nagyon fontos tett volt, mert 60-ban, Hruscsov eljutott Indiába, Indonéziába, erős barátság alakult ki Egyiptommal és Közép-keleti vezetőkkal, Indiaiakkal és Indonéziát nem bővölte el, nem lett katonai szövetséges a háborúból való kimaradás miatt, de próbáltak jó kapcsolatokat és véleményt kialakítani amik a mai napig élnek. Most már kevésbé, Indonézia váltott az amerikai oldalra. Szóval ez a politika része volt, nincs kapcsolatban az Open Skies-szal.

– Szóval a dekolonizáció volt a legfőbb oka a látogatásának.

- Igen. Ez egy harc, konfrontáció, verseny volt a superhatalmak között a világ feletti uralomban és nagy része volt ennek a harmadik világnak, mint most.

– A *Baltika* nevű hajóval ment oda, repülőgép helyett, mivel azt akkoriban szerelték.

- Ő egy kíváncsi ember volt. Az ötlete volt. „*Most hajóval megyek át az óceánon Amerikába, mint az emigránsok az én időmben. Az első és utolsó lehetőségem, próbáljuk meg.*” Vagyis ő mondta, hogy a *Baltikát* használjuk, ez csak egy személyes ok volt.

– De így több idő maradt a nyugati vezetőknek gondolkodni részvételükkel kapcsolatban.

- Nem, mindenki már ez előtt döntött már. Valójában ez a *Baltika* út Hruscsovnak negatívabb volt, mint pozitív, mert ez a nyugati országoknak lehetőséget adott az izolációjára. Különleges ülésük volt a kongói konfliktusról Hruscsov nélkül és döntést is hoztak, mivel úgy vélték, ha Hruscsov is részt venne a vitában több baj lenne. Vége lett, más dolgokat tárgyaltak, mert a kongói ügy is a dekolonizáció része volt. Harcolni próbáltak Mobutu vezetésével, aki nem kommunista volt, hanem Belgium ellen harcolt.

– Mert már megtárgyalták Kongót és a nyugati befolyás erős lett a harmadik világban, mint az Indonéz miniszternél, az apja mérges volt folyamatosan. Ez látványos reakciókat is eredményezett, mint a kézzel vagy cipővel történő asztalcsapkodás.

- Nem volt hatással. De az cipő története az egy amerikai propaganda történet, amit megpróbáltak. Hruscsov csak kiabálta, hogy „elpusztítunk”, ami talán hiba volt, a viselkedése, de ami ezen a találkozón történt az egy futball mérkőzésre hasonlított. Barátok az egyik oldalon, akik ütötték a kezükkel, kiabáltak, főleg Hruscsov és az angol miniszterelnök MacMillen. Szóval a nyugati gyarmattartó országok elvesztették ezt a játékot, mert a harmadik világ országai a dekolonizációt támogatták. Vissza akartak ütni és bemutatták a Fülöp-szigeteki delegációt támadóként és közölték, hogy a dekolonizációról beszélnek majd. *„Az Egyesült Államokkal szabadulunk fel, ők hoztak ide, nem bántanak, sokkal sikeresebbek leszünk és beszéljük a valódi szabadságról, a kommunista Kelet-európai országok szolgáiról.”* Megcsinálták a botrányt, elkezdett beszélni a Közgyűlés elnöke Boland, Írország nagykövete. Akkor Románia külügyminisztere felugrott a pódiumra és elkezdett kiabálni: *„Hogy mondhatod, hogy szolgák, mi gyarmatosítók vagyunk, független országok.”* Románia meg akarta mutatni, hogy követi a Szovjetuniót és szégyellje magát. Akkoriban az Egyesült Nemzetekben, ha felakart szólalni valakit, kézfeltétellel kellett jelezni, aztán mehetett a pódiumhoz, ez technikai kérdés volt. Hruscsov sokszor használta és többször emelte fel a kezét. A nagykövet nem látta a kezét, a másik oldalra figyelt, de előtte volt Hruscsov cipője, szóval odament. Hoztak egy cipőt és elé rakták, de nem volt fizikailag képes felhúzni ezért megragadta és integetett a cipőjével és jobban ütötte a dolgot, hogy lássák. Ott hagyta a cipőjét, elment a pódiumhoz és közölte, hogy *„Brutálisan imperialista vagy”*, reagált Hruscsov a Fülöp-szigetieknek, akik nem tudtak mit mondani és panaszkodtak Hruscsov brutalitása primitív az ENSZ-hez. Hruscsov elkezdte megvitatni ezt és némi beszélgetés után a Fülöp-szigetiek egyetértettek, hogy nem volt brutális mint a kapitalisták, de ez a történet vége. Nem volt

kiabálás, nem volt cipő a pódiumon, ezt a képet az interneten csak egy montázs. Aztán Hruscsov mellé ült, nem ment vissza a helyére, de az asztal mellett dolgozott egy ENSZ tisztviselő, egy örmény Franciaországból, aki beszélt oroszul. Ő ült mellette és mondta „*melletted fogok ülni és tudom, hogy beszélsz oroszul.*” Csatlakozott MacMillen is és ő részesült belőle, ahova egyszerűbb volt onnan menni. Azt mondta talán jó munkát mutatott, de a barátja Nehru, a miniszterelnök mondta, hogy ezt ellene fogják felhasználni, ami meg is történt.

– Az utolsó kérdésem a Kelet-európai csoporthoz kapcsolódik. Az ENSZ-ben ott volt Gomulka, Kádár és más vezetők. Ez a saját döntésük volt, hogy elmenjenek oda vagy kérték erre őket?

- Ő megkérdezett mindenkit. Hruscsov levelet küldött a világ összes vezetőjének, japán miniszterelnöknek és persze Kelet-európai vezetőknek, franciának, mert a szovjetek meghívják őket. Elküldte ezt a világ vezetőinek és ők jöttek. Természetesen ez egy kezdeményezés volt, ő kérdezte és ők döntöttek a részvételről. Páran úgy döntöttek, hogy a hajóval mennek, de Románia nem, mert ők repültek. Eisenhower szintén megkapta a levelet és a Külügyminisztériumban dolgozó barátaim mondták, hogy sokat dolgoztak, hogy ne találkozzanak karibikkal az ENSZ-ben és Hruscsov és Eisenhower sem. Szóval arra, hogy meghívták-e őket a válasz igen. Maguktól döntöttek-e? Igen. Ugyanez, mint ma. Obama elnök úr mindenkit meghív Szíria megtámadására, de nem mindenki követi őt a tervében.

IV. Melléklet. Részlet a Tamás Tamás, 1956-os magyar menekülttel készült interjúból

Az interjú 2014. február 27-én készült a New Jersey állambeli New Brunswick városában, az American Hungarian Foundation könyvtárában. Tamás Tamás 1957-ben érkezett az Amerikai Egyesült Államokba. New Brunswick városában élt, újraalapította a városban a magyar fiú cserkészcsapatot. Később a Magyar Amerikai Atléta Klub vezetője volt.

- 1960-ban, mikor nemcsak Hruscsov, hanem Kádár és Gomulka és a többi szocialista vezető jött, akkor is voltál?

- Én akkor nem voltam, de azt tudom, hogy itt nagyon vigyáztak a vasúti töltésre, hogy oda ne tegyenek le a magyarok bombát. Olyan gyár, amelyik egész közel volt a vasúti vágányhoz, aznap a magyarok nem mehettek munkába, mert féltek, hogy valamit csinálnak.

- Ez New Brunswickban történt?

- Igen, Highland parknál, ami a folyó túloldalán van. Ott volt két gyár, egész közel a vágányokhoz. Aznap az ott dolgozó magyarok nem dolgozhattak.

- Gondolom értesültél róla, hogy itt vannak a szovjetek. Miként éltétek meg, hogy csak ide jöhetnek? Nem félnek-e? A The New York Times és a többi lap foglalkozott ezekkel.

- Az egy hatalmas nagy felhajtás volt és az amerikaiak mindent megtettek, hogy ezek az emberek ne sérüljenek meg. Utána azt hiszem a New York Times hozott le egy cikket, hogy „Keep him alive”. S mi mindent megtettek az amerikaiak, hogy a Kádárt, meg a Khrushchevet ne lője le senki.

V. Melléklet. Részlet a Turuckai Imrével készített interjúból.

Az interjú 2014. február 28-án készült, a New Jersey államban található New Brunswick városában, az American Hungarian Foundation épületében. Turuckai Imre 1956-ban emigrált, később több foglalkozást is üzött.

- Azt mondta, hogy részt vett valamelyik tüntetésen. Nagy Imre kivégzésekor vagy amikor Hruscsov itt volt. Utóbbi itt volt 1959-ben, Philadelphiába is ment, 1960-ban Kádárral és Gomulkával együtt jött. Részt vett valamelyiken?

- Az ENSZ elé mentünk azt hiszem, akkor volt itt Kádár. Akkor innen Brunswickból mentünk. Többször voltam. Azt hiszem 57-ben, 59-ben meg 60-ban is tüntettem.

- Ezeket a klub szervezte?

- A klubon keresztül szerintem valaki. A klub mondjuk csak annyiból állt, hogy ott találkoztunk az emberekkel. Gondolom, hogy az 56-os szövetség volt egy ilyen, aki rendezhette ezeket a tüntetéseket.

- Ott többen tüntettek ellenük...

- ... Igen, több ezren.

- Több ezren, de nem csak magyarok.

- Igen, több ezren, voltak lengyelek is.

VI. Melléklet: Részlet a Hollai Imrével készült interjúból.

Olvastam a magyar-amerikai kapcsolatokról is könyveket, forrásokat. Azt szűrtem le, hogy már 1960 márciusától az MSZMP Politikai Bizottsága és a Központi Bizottság is törekedett arra, hogy a magyar-amerikai kapcsolat javuljon. Jegyzéket nyújtottak át, meghívták a Cyrus Eatont például. Mondhatjuk, hogy ez volt az egyik legfőbb indoka, hogy magas szinten legyünk jelen az ENSZ Közgyűlésén? Hogy Kádár vezesse a delegációt és ezáltal rendezzük a magyar kérdést.

- Nem. Egyrészt a magyar kérdés tárgyalása még napirenden léte készített gondolkodásra bennünket, hogy egyáltalán részt vegyünk-e az ENSZ Közgyűlésén. A magas szinten majd definiáljuk. Külügyminiszteri szinten szoktunk részt venni és szokásos módon járunk el. De az kétségtelen volt, hogy a magyar részről, legalábbis az akkori lehetőségeink szerint kerestük a helyünket a világban. Tehát 56 után a konszolidáció belső és nemzetközi kapcsolatok területén elfogadottságunk javuljon irányunkban az kétségtelen egy mai is normális politikai törekvés volt. Már a Varsói Szerződés országai is keresték a lehetőséget, hogy javuljon a viszonyunk a nyugattal. Már akkor is sok mindenben megmutatkozott az, hogy a világ egymásra van utalva. Nem úgy, mint ma, mert ma sokat beszélnek a globalizációról például. Sok vitám is volt a szovjet barátaimmal, mikor a gazdasági kérdésekről beszéltünk azon belül az „interdependance”-ról (egymásrautaltság). Ők nem nagyon emésztették meg. Mondtam nekik, hogy mi elengedhetetlenül az együttműködésre, külkereskedelemre vagyunk utalva. Ezek megemésztendő dolgok voltak és a világ fejlődésével együtt jár. Javítani akartuk a kapcsolatokat. Ebben szerintem nagy szerepe volt annak, hogy talán mind a két fél belátta már akkor is, hogy az atomháborúnak nincs értelme. (...) A leszerelési kérdéseknek a vitái is mind arra fókuszáltak, hogy valamilyen megoldásokat kell találni, hogy eltaláljuk. Akkor még nem volt szó a mértékről és nem voltak interkontinentális rakéták.

1957. október 4-én lőtték fel a Szputnyikot. A napokban elővettem a The New York Times First Page Editiont és megnéztem és először azt próbálták írni, hogy „*ellopták a titkunkat*”, aztán rájöttek, hogy nem lehet ellopni azt ami nincs. (...) Elindult egy olyan dolog, hogy ha nem is egymásra utaltság, de a cél az volt, hogy köszönő viszony jöjjön létre a két fél között. A nemzetközi helyzet is olyanná „fajult”, hogy egyre több ország felismerte, hogy a gyarmati rendszer sem tartható. Fokozatosan váltak ezek az új országok önállóvá. A szovjetek felismerték, hogy most elérkezett az idő, hogy menjünk az ENSZ-be és tegyünk egy olyan javaslatot, amit akkor talán nem így fogalmazták meg, hogy „*mi is támadjuk meg a gyarmatot tartó országokat, ne csak ők támadjanak minket.*” Ebből lett egy kezdeményezés, s jött egy levél, amiben a Nyikita Szergejevics Hruscsov azt javasolta, hogy a szocialista országok

delegációi a legmagasabb szinten képviseltessék magukat az ENSZ XV. Közgyűlésén 1960-ban. Emlékszem rá, hogy magam bár nem tudok jól oroszul, de Kádárnak az volt az első reakciója, hogy „*mit gondolnak maguk, dehogy arról van szó, hogy én menjek a Közgyűlésre?*” Akik nálam jobban tudtak oroszul, mondták, hogy a szocialista országok vezetői ebben az értelemben első számú vezetőt jelent. Azt gondolom, hogy nem nagy lelkesedéssel, de a Kádár belement ebbe. Tudta miről van szó, tudta milyen hangulat volt, milyen támadások érték a nemzetközi szintén folyamatosan, de ekkorra már enyhültek ezek a dolgok. Én le is írom, hogy szerintem aztán jól tette, hogy eljött. Igaz, hogy az út nagyon hosszú volt 9 nap és 9 éjjel, rendkívül ellenséges környezetben tudtunk csak kikötni. Le is írom, hogy engem már felismertek, mert én januárban jöttem el onnan. Azért gondolták itthon, akik döntöttek ebben az ügyben, hogy én is ott legyek, mert én most jöttem haza és én ott voltam végig 56-tól 60 januárjáig. 56 március 23-tól egyszer jöttem csak szabadságra 58-ban éppen a libanoni krízis idején.

Én is a delegációval mentem, bár először nem adtak vízumot de ezt tisztáztuk. Én is ott voltam mindvégig, október 13-án jöttünk el.

Korlátozás. Nekünk végig 25 mérföld volt a Columbus Circle-től a mozgási lehetőségünk.

Kicsit térjünk vissza az időben. A Baltikáról kérdeznék. Olvastam levelet Kádár Jánostól egy levelet, miszerint tengeri beteg volt. Milyenek voltak a hétköznapiak a Baltikán?

- Én tudtam, hogy mi az a tengeri betegség, mert a Queen Elizabethtel jöttem haza szabadságra 1958-ban. A Baltika egy 8400 tonnás hajó volt, s amivel mi mentünk, az előbbi meg 84000 tonnás, vagyis a tízszerese. Elindultunk Magyarországról repülővel, majd onnan kocsival és majd Kanyiningrádból a kikötőből katonai sorok között mentünk. Este szálltunk fel a hajóra. A hajónak az éttermi része úgy nézett kis, hogy volt középen egy relatíve hosszú asztal ahol 10-12-en vagy többen tudtak leülni és mellette voltak kis kerek asztalok, ahol mi is ültünk, akik nem a legfelsőbb szinthez tartoztunk. Mielőtt mentünk én mondtam a Kádárnak, hogy nekem van még Merazin tablettám, mert én mikor jöttem haza tudtam, hogy ez ezzel jár. Én adtam neki, hogy vegye be. Ő előzőleg kért és kapott is az akkori Kútvolgyi úti kórháztól, de én is adtam neki a hajón. De nem ő volt az egyedüli tengeribeteg. Az ukrán külügyminiszter, aki szintén a vezetők főasztalánál ült. Most is előttem van a kép, valahol a Hruscsov a végén ült, ő a harmadik-negyedik volt a sorban. Mi oldalt ültünk egy kerek asztalnál és az ukrán külügyminiszter jelezte, hogy rosszul volt és kiment azonnal. Vagyis az ukrán sem volt hozzászokva a viszonyokhoz.

Hosszú volt ez az út. Nem jól aludtunk, mert a kis hajó rázkódott. A tenger mindig nagyobb, mint egy hajó, annak a mozgása erősebb. Elég nehéz volt átjutni. Az is ronda dolog volt, hogy amikor azt vártuk, hogy 9 nap és 9 éjjel után megérkezzünk, kiköthetünk, elindulhatunk az előre lefoglalt szálláshelyünkre. Kiderült, hogy tüntetők voltak, ezért csak másnap reggel köthetünk ki és egy mellékes dokkba irányítottak, ami nem a rendes kikötő, hanem az ENSZ-hez közel volt. Semmi féle hivatalos fogadtatás nem volt. Rendőrök tömege fogadott.

A hajón hogy teltek a hétköznapiak? Konferenciák voltak, beszélgetések?

- Nem volt ott konferencia. Beszélgetés, mindenki azzal dumált akivel akart.

Nem volt az, hogy ki mit említ majd a beszédében?

- Nem, semmiféle napirend vagy ilyesmi nem volt. Mindenki akkor kelt, amikor akart, kaptunk ételt-italt. Olyan előfordult, hogy a Nyikita Szergejevics, a rokonát, aki az Izvesztyia főszerkesztője volt, figyelmeztette, mert egyszer többet ivott a kelleténél. Beszélgetések voltak, mindenféléről. Abban a tekintetben érdekes volt, hogy akkor még nem ilyen fejlett volt a kommunikáció. A hajón volt egy berendezés és azon jöttek a TASZSZ hírei és azon keresztül a világ hírei pillanatokon belül a hajón voltak. Ezeket mi is megkaptuk oroszul és a Kiss Károly fordított elsősorban a delegációnknak. Így telt el az idő. A levegőre is kijöttek, a dekkre és volt ez-az úgy nevezett dekk-tenisz amit játszottunk. Valaki hozott könyvet magával és azt olvasta. Nem volt könnyű végig. Én korábban 5 nap alatt jöttem át az óceánon, ez a 9 napos gyötrelmesebb volt.

Mozgáskorlátozás volt önökre és Hruscsovra is érvényben.

- Mindenkire. Magyarország összes képviselőire, a washingtonira is. Ma ezt nehéz elképzelni, de ez akkor teljesen elfogadott volt, hogy a diplomáciai testület tagjai itt is és ott is korlátozottan mozoghattak. Ha mi el akartunk menni valahova, azt jegyzékben kellett kérni. A jegyzékben jelölni kellett, hogy mikor indulsz, hova mész, mikor jössz vissza. Így mentem én el 1957-ben a családommal le Floridába, de akkor is végig kísérték a biztonsági emberek. A Kádár kint tartózkodása idején érdekes, hogy a Hruscsov meghívta az összes delegáltat Glenn Coveba, ami a 25 mérföldön túl van. A Kádár azt mondta, hogy ő nem kér engedélyt és inkább nem megy el, de ezt a szovjetek megértették. Tudniillik ez egy kicsit szerintem durva dolog volt, mert az államfő vagy első számú vezetőknek az esetében ha már beengedték, ezt nem kellene fenntartani. Mindegy, utólag okoskodhatunk róla, de az akkori légkörben így alakult. Szerintem Kádár jól döntött, hogy ennek nem veti alá magát. Ha én is el akartam menni például május 1-

jén, engedélyt kellett kérnem, hogy együtt lehessünk, ünnepelhessünk és kiszabadulhassunk a mindennapi politizálásból.

Hol volt elszállásolva a delegáció?

- Kádár a misszió lakott, mi szállodában laktunk nem messze a missziótól. Molt Péter lakása a misszió volt és ő akkor berendezte erre a célra.

Azt tudom, hogy a Hruscsov csinált fogadásokat a főbb vezetőknek, például Nehrunak.

- Az a képviselőtükön volt. A szovjet misszió épületében. A 68-as és a Park Avenue sarkán.

Volt olyanra példa, amikor a Kádár hívott meg valakit vagy ő ment valakihez?

- Azt bent a Közgyűlésen megtehették. Emlékszem, hogy leültünk kávézni egy körbe és ez alkalmas volt, hogy mindenki lássa, hogy ki hogy viselkedik. A lényeg az, hogy a Delegates lounge a politikai börze. Ott kötetnek az „adott határozattervezeteknek a módosításai, megbeszélései”. Az egy nagyon jó intézmény, mert mindenkivel tudsz beszélni. Hogy ki hallgatja le és hogyan az egy más kérdés.

Ezek szerint ő, ha nem is visszahúzódozó, de nem volt olyan aktív, mint Hruscsov. Például elment Castrohoz szinte amint megérkezett.

- A Castrohoz mi is elmentünk. A Castro mondott a Közgyűlésen egy beszédet, amire mindenki figyelte. A Latin-Amerikai országok képviselői igen megtapsolták. Ilyen tömött és zsúfolt közgyűlési terem én nagyon ritkán láttam, pedig hosszú időt töltöttem el. De ez nagyon nagy dolog volt. Amikor Castro elmondta ezt a hosszú beszédet, ami természetes volt ekkor, hogy az adott szövetségesek odamentek sorba gratulálni, mikor visszajött a szószékről az ülőhelyére. Véletlenül én kísértem el a Castrohoz a Kádárt és én tolmácsoltam neki.

Viszont mindig mást olvasok arról, hogy a szocialista országok vezetői alatt valahol vastaps, valahol meg kivonult a teremből több képviselő.

- Volt ilyen.

Kádár vagy Hruscsov alatt is volt?

- Nem, dehogyan vonultak ki. Előfordult, hogy Watson, a helyettes képviselője a Henry Cabott Lodge-nak, valamilyen témában egy vitában szó volt a fenyegetésekről. Hruscsov mérges volt és jelentkezett és felszólalt. „Igen, tudunk róla, hogy rakétákkal akartak minket nehezzé tenni,

hogy ide jussunk?”. Én csak Moszkvában tudtam meg, mert a biztonsági emberek bemutatták, hogy hány tengeralattjáró kísért bennünket, hogy biztonságban eljussunk, amiről mi kevésbé tudtunk. Ekkor volt egy fenyegetés is. Ez hozzátartozott az akkori légkörhöz. (...) Akkor ez a rakétákkal próbálták megfélemlíteni a másikat. Hruscsov egy olyan ember volt, aki nem fékezte meg az indulatait. De az a légkör meg is kívánta ezt.

De a Kádár beszéde alatt nem vonultak ki?

- Dehogyan vonultak ki. Rengetegen voltak. El tudom képzelni, hogy volt, aki kiment, mert járkáltak az emberek vagy nem a teljes delegáció volt bent végig. Ma már ki kellett bővíteni a termet, mert 190 felett van a tagállamok száma, azóta átépítették.

Sokszor olvastam, hogy Hruscsov sok kritikát fogalmazott meg Hammarskjölddel és az ír levezető elnökkel kapcsolatban. Miként vezették a Közgyűlést, mennyire volt befolyásuk az eseményekre?

- Beszéljünk arról, hogy milyenek voltak a közgyűlési elnökök. Hosszú idő telt el, amíg eljutottunk oda, hogy az 5 regionális csoport egymást követően jelölhetett a saját csoportjából közgyűlési elnökjelöltet. Amíg ez kialakult, az Egyesült Államok megmondta vagy kinézte magának, hogy ki legyen a Közgyűlés elnöke. A 22. elnök volt a román, 5 évre rá jött a lengyel. Addig az amerikai szavazógépezett teljesen működött és semmi kétség nem volt afelől, hogy az összes Latin-Amerikai ország azt szavazza meg, amit az USA akart. Nem is titkolta senki, hogy működött a szavazógépezet. Mikor megnőtt a tagállamok száma, ez tarthatatlanná vált. Egy elnöknek nincs olyan nagy befolyása, hogy megváltoztassa a Közgyűlés menetét, mert a szabályok és folyamatok fontosak, egy pontosan szabályozott folyamat az. Azóta nem csak a Közgyűlés kezdetén választják meg az elnököt, hanem próbálják kijelölni, hogy a következő Közgyűlés elnöke ki legyen. Egy adott csoporton belül lehet vita. (...)

Nem is volt városnézésre mód?

- De, sőt, kijelöltek egy Mr. Black nevű embert aki ezt szervezte és adtak gépkocsit, biztonsági embereket. Emlékszem, hogy lementünk a Wall Streetre. Hétvége volt, szombat vagy vasárnap. Az öreg (Kádár) tett is egy megjegyzést, hogy ha innen jönne néhány millió az nem volna rossz. Elmentünk Manhattanben és környékén, de a határvonalat nem léptük át. Olyan nem volt, hogy este elmentünk egy kocsmába, mert nem dukált. Gondolom én, de valószínűleg az öreg sem akarta terhelni az ottani biztonsági embereket azzal, hogy ő külön szórakozni megy, de nem is

olyan típus volt. Nem úgy volt, hogy reggel 10-re vagy 11-re bementünk a Közgyűlésre és 5 órákor vége volt. Nem, néha éjfélig is tartottak bizottsági ülések. (...)

1960-ban is voltak tüntetések. Voltak a szocialista vezetők elleni, de pár helyen, főleg magyar sajtóban azt olvastam, hogy üdvözlések és ajándékozások is voltak az emigránsoktól.

- Hogy mondjam, ez is volt. Többen voltak már olyan emberek ekkor már, a Közgyűlésben, akik kételkedtek az amerikaiak igazságában és a felszabadult országok is tudták, hogy nem minden igaz. Vagy egyszerűen politikai szimpátia miatt máshova álltak. Volt ilyen is, de én azt hiszem, nem túloznám el. Nézze, az izraeli és az arab kérdés mozgatta mindig a tömegeket ide vagy oda. A magyar kérdés is ilyen volt.

Milyennek látták a Közgyűlés eredményét? Azt tudom, hogy az 1514-es határozat nagyon fontos, de konkrétan a magyar-amerikai viszony javult-e, illetve Kína szerepe.

- Persze, hogy javult. Kína kapcsán meg 1971-ben, Japánban mondtam nekik, hogy ideje lenne Kínát rendezni. Az amerikaiak mindig azt mondták, hogy „*China is here*”, mint Taiwan. Ez kezdetektől fogva vita volt. A kínaiak sem merték elmozdítani a saját képviselőjüket, mert tudták, hogy azt követően nem küldhetnek másikat. Egy örök vita volt, mert 1949. október 1-jén volt a Kínai Népköztársaság megalakulása. A Csang Kaj Sekisták Taiwanra menekülése mást viszont eredményezett. A Biztonsági Tanács tagja, akinek vétő joga van, egy abszolút erős hatalom volt. Ezek prózai kérdések ma már, hogy miért mondhatták azt, hogy ez a 167. utolsó figyelmeztetés, de megcsináltatták a taiwani kínaival, hogy ne legyen vétő. Egyre inkább mindenki látta, hogy egy tarthatatlan helyzet. Én már nem voltam New Yorkban, mikor 1972-ben áttört ez a fal. Bár most sincs rendezve a japán kínai viszony. De Japánt 1956-ban, egy évvel utánunk vették fel az Egyesült Nemzetek Szövetségébe. A mi oldalunkról vita volt, mert a másik oldalon azt mondták, hogy „*China is here*”.

Nem lehet szerepe az ekkori kínai-szovjet szakításnak?

- Ezzel együtt mi Kína tagsága mellett mindig kiálltunk. Az egy más kérdés, hogy 60-ban készült a szocialista országok pártjainak nemzetközi értekezlete és mikor Moszkvába repültünk hazafele, tájékoztatott az ottani kínai delegáció bennünket. Az egy vita volt Kína és a Szovjetunió között. Ez messzire vezetne, hogy miért volt ez a vita. Nagyon röviden, a kínaiak azt szerették volna, hogy a Hruscsov adja oda nekik az atombombát. Sőt, száz millió embert feltudtak volna áldozni érte, mert emberünk van, de nincs elég fegyver. (Kínai szemszögből) Ideológiai vita is volt Sztálin halála és Sztálin politikája és a Szovjetunióban végbement sztálini

hibák miatti feltárásról, amit a kínaiak abszolút nem helyeseltek. A bizonyos 1956-os februári kongresszuson, a XX. Kongresszuson úgy nevezett titkos beszéd. Emlékszem, hogy amikor kimentem (1956-ban), még nem jelent meg, de mikor megérkeztem a The New York Timesban már olvastam a beszédet. Szóval egy kommunista pártokon belüli ideológiai vita volt. Ezen kívül természetesen a Mao Ce Tungnak bizonyos egyéb ambíciói egyéb körüli viták voltak. De az, hogy Kína az alapokmányban szerepel, mint állandó tag, mert részt vett a Japánok elleni harcban, a második világháború eldöntésében és egy valószínű nagyhatalom nem maradhat ki a sorból. A másik ilyen dolog, hogy a vétóhoz az amerikaiak ragaszkodtak. Annak idején Gromyko személyesen elmondta, hogy az amerikaiak elmondták, hogy ha nincs vétó, akkor nincs aláírás, nincs Egyesült Nemzetek Szervezete. Valószínűleg jól gondolták, hogy az 5 ország tartsa kezében a világ balanszát és ne felejtsük el, hogy mit nem értünk még el, amit megígértünk az alapokmányba, de, hogy nem volt világháború és, hogy az 5 nagy nem ment nyilvánosan egymásnak katonailag nem mellőzhető tény.

A magyar-amerikai viszonyban nem történt közeledés?

- Aztán javult a magyar-amerikai viszony. Ezt már bilaterális vonalon csinálták. Ez vezetett oda, hogy az Esztergályos Ferenc washingtoni követként elintézték, hogy ide hozzák a koronát. Megindult egy enyhülés.

De 1960-ban még nem? Mert többen írják, hogy voltak tárgyalások is az amerikaiakkal.

- Én nem tudom, nem emlékszem. Kádár nem beszélt velük. Ott voltam, vagyis valószínűleg tudnék róla. Washingtonban és máshol indirekt módon lehetettek és fel is kell tételezni, hogy voltak. Mert ha valamiről nyíltan beszélünk, akkor ott már valószínűleg valami történt. Ez a diplomácia.